

Улукбек ЧИНАЛІЄВ,

*Надзвичайний і Повноважний Посол
Киргизької Республіки в Україні*

ГОРИ, ЯК ОБЛИЧЧЯ ВІЧНОСТІ

Долучитися до екстремального туризму мені допоміг випадок у період моєї роботи керівником дипломатичної місії Киргизстану в Ташкенті. Тоді між нашими країнами було встановлено візовий режим і в Посольство часто зверталися альпіністи з Узбекистану. Мені випала нагода познайомитися та поспілкуватися з шанувальниками цього виду спорту. Поступово я почав цікавитись гірськими вершинами Республіки. Хоча, скажу відверто, бажання пізнати свій край, інтерес до красивих місць у мене проявився ще в юності: зі своїми однокашниками обійшов реліктові горіхові ліси півдня Республіки Кара-Алми і Арсланбоба. Однак гірські вершини, стан льодовиків мені був невідомий.

Саме 2002 рік у Киргизстані було оголошено Міжнародним роком гір. У зв'язку з цим у нас у країні проходив Бішкекський гірський саміт, на якому затвердили основоположний документ зі сталого розвитку гірського туризму.

Під враженням від цього форуму та за наполяганням керівника Федерації альпінізму Узбекистану Анатолія Шабанова в чергову трудову відпустку я вперше поїхав у базовий табір «Цибулева поляна», згодом він був передислокований і знаходиться зараз у місцевості Ачик-Таш. Для мене все було новим: спорядження, спеціальна підготовка, майбутні специфічні фізичні навантаження — все це доводилося пізнавати під час моєї експедиції. Базовий табір знаходився на висоті 3800 метрів. Тут проходили гірську первинну адаптацію альпіністи з багатьох країн перед сходженням на пік Леніна, висота якого становить 7134 метри.

Саме там згодом я познайомився з одним із найперспективніших альпіністів нашої країни Олександром Губаєвим, який,

на жаль, не повернувся після сходження у 2004 році на вершину К-2 (8611 метрів над рівнем моря). Він зміг на неї піднятися, але сніжний буревій не дозволив йому повернутися до базового табору. Друга за висотою вершина світу є найвищою точкою Центральної частини хребта Каракорум і розташована на кордоні Пакистану–Китаю–Індії. К-2 є одиночним масивом з крутими скельно-льодовиковими схилами і потужним сніговим покривом.

Олександр Губаєв був чудовою людиною та професіоналом своєї справи. За іронією долі саме він давав мені настанови про те, що хороший альпініст — це живий альпініст. Після багатьох років я згадую, якими необдуманими та квапливими були мої дії з продовження мого маршруту і переходу в наступний табір, який знаходився на висоті 4200 метрів, де я розмістився на ночівлю. Панорама відкривалася чудова: пік Леніна, сніжна безмовність, величаві льодовики, незламна, могутня велич природи. Дивовижна суворість і разом з тим — краса.

Атмосфера в середовищі альпіністів особлива — розповіді та поради бувалих, захват і сподівання початківців, романтика виявляється у всій своїй красі. Однак альпінізм, як і інші сфери людської діяльності, — це важка повсякденна праця, подолання перешкод, адаптація організму до специфічних гірських умов.

Відчуття були новими, згодом вони в тій чи іншій формі повторювалися протягом десяти років під час перебування в базових таборах піків Леніна, Корженєвської в Таджикистані, Південний Енильчек, біля підніжжя вершин Перемоги і надзвичайної краси Хан-Тенгри. Але прагнення зійти на ці вершини, як кажуть альпіністи, ще попереду. Хотів би повернутися до розповіді про перші відчуття при сходженні до чергового табору, який знаходився на висоті 5300 метрів. Мій напарник залишився в таборі за станом свого здоров'я і продовжити шлях мені довелося без досвідченого наставника. Саме на цьому підйомі сталася наймасштабніша трагедія за кількістю загиблих в історії альпінізму. У п'ятницю 13 липня 1990 року тисячі тонн снігу і льоду за лічені секунди перемололи 43 людини. Лавина йшла півторакілометровим фронтом і стерла з лиця землі альпіністську стоянку, розташовану на висоті 5300 метрів. Загинули, зокрема, й 23 спортсмени збірної Ленінграда, які проходили відбіркове випробування перед сходженням у Гімалаях.

Я зараз розумію, наскільки авантюрною була моя задумка. Затяжний підйом, який називають «тягуном», нескінченний

ланцюжок любителів гострих відчуттів, високе ультрафіолетове опромінення, незахищена шкіра, яка швидко вкривається опіками третього ступеня: на обличчі, губах, руках незабаром з'являються бульбашки, засоби від засмаги та мазі не рятують. Здається, кінця-краю цьому підйому не буде, гостре відчуття постійної спраги, активне потовиділення і організм знову вимагає компенсувати відсутність вологи. До цього додається налипання снігу, підйом стає нестерпно важким.

На висоті понад чотири тисячі метрів починає проявлятися гірська хвороба, що виникає в результаті кисневого голодування та пов'язана з порушенням функцій окремих органів і систем, в першу чергу клітин вищих відділів центральної нервової системи. Загальний стан організму через брак кисню починає вимагати повернення у звичні умови. Нудота, втрата сну, відсутність апетиту, їжа, навіть делікатеси, не сприймаються, з'являється головний біль. Боротьба з ним можлива тільки за умови постійного руху, з метою максимального кровопостачання головного мозку. Відносна стабілізація фізіологічних показників починається приблизно після 3-тижневого перебування в горах.

Постійний рух — це знову фізичні навантаження тоді, коли хочеться лягти і не рухатися. Перебування людини в екстремальних умовах виробляє певний регламент поведінки, про це я дізнався набагато пізніше, коли мої високодосвідчені наставники Андрій Федоров, Дмитро Греков, Рустам Раджапов сходили на Еверест без кисневих масок, супроводжували мене при сходженні на семитисячники. Ці люди чудові, мужні, надзвичайні, вони заслуговують на найвищу оцінку їх людських якостей, що проявлялися в найекстремальніших випадках, а таких було чимало. Один з них мені особливо запам'ятався, коли ми з А. Федоровим у 2008 році йшли на вершину Хан-Тенгри і потрапили у сніговий буревій, не дійшовши до вершини 200 метрів. Ми змушені були повернутися вниз і зупинитися на ночівлю в проміжному таборі. Необхідність зійти з маршруту, коли до вершини рукою подати, вимагає від альпініста не меншої мужності, ніж, власне, сходження. Поразка під час сходження часто збагачує досвід альпініста більше, ніж вдале сходження. Конфронтація між альпіністом і навколишніми горами загартує волю, силу духу, витривалість. Гори — це виняткова сфера для пізнання життя.

Ураганний вітер не вщухав і наступного дня. Найнебезпечнішим місцем маршруту був прохід під прямовисною вершиною Василя

Чапаєва. Кілька років тому саме в цьому місці загинули альпіністи з Чехії та Росії. Знаючи про таку загрозу, гірські сходжувачі при піднятті до цієї межі влаштовують ночівлю і близько третьої години ранку збираються в дорогу, щоб пройти небезпечну ділянку до сходу сонця, бо згодом починається період тання снігів і сходження лавин.

У нашому випадку, зважаючи на погані погодні умови, ми пішли на свідомий ризик і почали проходити в позаурочний час ділянку, на якій зійшла лавина. На наше щастя, вона накрила нас розсипчастим снігом, забила дихальні органи — відчуття не для слабкодухих. Це сталося 29 липня 2008 року. Сніг вище пояса, попереду Андрій, за ним я і незнайомий нам китайський альпініст. Згодом, без моєї участі, в 2011 році він супроводжував групу сходжувачів на пік Перемоги і тільки своїми мужніми діями врятував кілька людей від неминучої загибелі, відморозивши при цьому пальці рук і ніг. Завдяки казахстанським лікарям їх вдалося зберегти. Яюсь по телефону я питав його, наскільки складним був пережитий випадок порівняно з тим, що стався в 2008 році. Він відповів, що набагато трагічнішим і важчим.

Часто повертаючись до свого першого досвіду і знайомства із захмарними вершинами, виніс урок — більше я сюди не ходок. Але життя розпорядилося інакше, третя спроба зійти на пік Леніна в 2008 році виявилася успішною. Тоді я не знав, що тягун, про який було сказано раніше, — це тільки «квіточки», перехід до табору, розташованому на піку Роздільний на висоті 6200 метрів за складністю і трудомісткістю перевищує попередні. Але і це ще не все, подальше сходження, ближче до вершини забирає, здавалося б, усі сили. Погода сприяла, активного сонця немає, вітер помірний, ми з Рустамом ідемо в хорошому темпі, за його оцінкою, і на вершину треба зайти не пізніше 16:00, інакше засвітла не встигнемо повернутися, а якщо нагряне негода, то можна і зовсім не повернутися. Бувалі альпіністи поводяться з горою, як із живою істотою: вони просять гору не сердитися. Є три варіанти поведінки гори: вона не приймає гостей, таких випадків у моїй практиці було три, гора приймає і відпускає та гора приймає і не відпускає.

Рустам блискуче відпрацював тактику сходження з урахуванням мого фізичного і морального стану, вікового цензу (мені тоді було 62 роки), і ми своєчасно досягли мети. Відчуття важко передати, емоції зашкалюють, неможливо повірити, що ти

Сходження на пік Леніна
Mountaineering to Lenin Peak

стоїш на вершині, але вершини насправді немає, є плоскогір'я, туман, тому гори, які навколо, роздивитися важко, а іноді — неможливо. Звичайно, це незабутньо, щемні хвилини. Безпосереднє сходження — це діалог між людиною і силами природи. Тиша висоти пробуджує в людині загострене сприйняття навколишнього світу, змушує її думати, аналізувати, порівнювати. Сфотографувалися на згадку з державним прапором Республіки. Дихається важко, рух, як у сповільненій зйомці, час повертатися назад. Той, хто бував у горах, знає, спуск — не менше небезпечний і складний, ніж підйом. Так воно і було, повернення виявилось тортурами, основна складність полягала у відсутності води, зневодненні організму, втраті фізичних сил. Але, тим не менш, ми поверталися з почуттям досягнутої мети, з доказом, у першу чергу собі, що складнощі подолано наполегливими послідовними діями.

Всупереч поширеній думці, альпініст не піднімається вгору тільки на силі своїх рук, він піднімається ногами. Тому правильно говорити не лізти на гору, а сходити на неї. Але, крім відчуття фізичної рівноваги, є ще одна дуже важлива обставина — відчуття рівноваги моральної. Мої вчителі — гіди, про яких я говорив вище, прищепили мені любов до гір, наставляли мене: «Перш за

все, треба підніматися вгору головою, а вже потім ногами. Завжди порівнюй те, що ти хотів би зробити, з тим, що ти зможеш. Альпінізм — це насамперед питання інтелекту та самоконтролю».

Після кількох днів перебування в умовах близьких до екстремальних мрієш про відпочинок, помитися в лазні з гарячою водою, колеги по хобі обов'язково подбають про це. У горах починаєш цінувати прості речі, яких на рівнині просто не помічаєш.

Люди, далекі від цього захоплення, часто ставлять запитання: що ви маєте путнього з таких пристрастей, що ви хочете цим довести? Навіщо це вам треба? У когось в підтексті питань ховаються різні тональності: іронія, відкрите нерозуміння.

Вище йшлося про ту надзвичайну атмосферу спілкування з людьми, природою — це словами складно передати, це на рівні почуттів — душу переповнюють враження від наших гір, стоїш перед ними, як перед обличчям вічності, ця краса дивовижна своєю суворістю, одним словом, це треба бачити. Будь-яке захоплення виробляє в людині необхідні якості: наполегливість, цілеспрямованість, завзятість, почуття взаємодопомоги — такі необхідні в нашому повсякденному житті.

Хочу звернутися до юнацтва, якому властивий максималізм, бажання пізнати нове, незвичайне. Юність — це час відкриттів. Одні відкривають для себе море, інші пустелю, треті — ще щось, а я відкрив для себе світ гір. Захоплення наповнюють життя змістом.

Мені пригадуються зустрічі з дивовижними молодими людьми. Одним з таких був Слава Шейко. Ми зустрілися вперше на підході до вершини Хан-Тенгри, коли він виконував роль портера і ніс чималий вантаж альпіністів з Іспанії. Згодом у 2011 році я зустрів його у першому таборі під піком Леніна, тоді ми в більш спокійній обстановці поспілкувалися. Він родом з Аксуйського району, батьки за радянських часів молодими фахівцями прибули в колгосп, де, втім, батько працює і нині, мама на пенсії. Більше 300 днів у році Слава знаходиться в горах, взимку здебільшого працює інструктором, рятувальником на лижній базі Каракола, а влітку портером в альпіністських таборах.

У 2011 році ми з ним піднімалися до передштурмового табору, я залишився на ночівлю, завдання було пройти період адаптації, а він попрямував на вершину. Незабаром почало сутеніти, а він не повертався, нас запитували про нього з базового табору, а ми не могли нічого відповісти. Нас охопило неабияке зане-

покоєння. Під час чергового сеансу зв'язку нам повідомили, що Слава благополучно прибув до табору.

Після повернення я поцікавився, як сталося, що він оминув нас і опинився в першому таборі, адже іншого шляху немає. Виявилося, що є, завжди маючи при собі лижі, черевики, на які кріпляться кішки, а під час спуску вони знімаються, можна його знайти. Він пройшов шлях до вершини всього за чотири години від передштурмового табору, а з вершини, застосовуючи особливу техніку і віртуозне володіння лижами, майже по стрімких скелях спустився до місця призначення лише за півгодини. Другий приклад, який хочу навести, неможливо пояснити. В той же сезон він ніс вантаж клієнта до 5300 метрів вагою 56 кг. Якщо поставити за мету потрапити до Книги рекордів Гіннеса, то Слава перший серед моїх знайомих, хто може в ній опинитися. Надзвичайні фізичні можливості та скромні людські якості, які не проявляються зовні: худорлявий, невисокий, привітне засмагле і обвітрене обличчя, вік трохи більше 30 років.

Якщо розглядати гірський ландшафт нашої країни з погляду розвитку туристичних можливостей, пригодницького туризму, екотуризму, то варто продовжити діалог, розпочатий у жовтні–листопаді 2002 року в рамках Бішкекського гірського саміту. Вже минуло понад 10 років, а документальна база, прийнята на Саміті, не має конкретного наповнення, немає наполегливої роботи щодо її практичної реалізації, зокрема й у галузі туризму. Між тим, такі гірські країни, як Непал, Пакистан, Китай і багато інших досягли прогресу в просуванні свого туристичного продукту. Ми могли б перейняти накопичений досвід, укласти двосторонні договірні зобов'язання і прийняти ґрунтовно підготовлену концепцію розвитку галузі, внести корективи в урядову структуру управління та координації цього важливого напрямку, тим самим досягти помітних зрушень у розвитку країни.

В нашій країні є унікальна природнокліматична особливість, що дозволяє проходити адаптаційний період експедиціям, метою яких є сходження на восьмитисячники.

Цього року в нашому Посольстві про це йшла мова з головою Федерації альпіністів, Героєм України Валентином Симоненком, пристрасним шанувальником Киргизстану. Після нашої зустрічі більше 20 альпіністів з Одеської області в липні цього року прибули у Киргизстан з наміром зійти на пік Леніна. У нашій бесіді В. Симоненко висловив думку про проходжен-

ня підготовчого тренінгу в наших горах збірної України, метою якої є експедиція на Еверест.

Мені особливо хочеться відзначити багату і різноманітну природу Киргизстану: величні снігові хребти, квітучі сади і виноградники, ялицеві гаї, чудові арчевники, ліси з високоствовбурових блакитних тянь-шанських ялин, водоспади, ягоди обліпихи і барбарису. На півдні країни розташовані реліктові горіхово-плодові ліси Арсланбоба. Багатий ландшафт Сусамірської долини: вічнозелені насадження, табуни коней, що пахнуть кумисом, гірські озера з промисловою рибою, пасовища овець рідкісної породи. На киргизькій землі більше двох тисяч захмарних озер. Озеро Исик-Куль в перекладі з киргизької мови означає «тепле озеро». Воно ніколи не замерзає і купальний сезон триває іноді аж до листопада, температура води в літній час досягає 24°C, взимку до 4°C. Исик-Куль з прекрасними піщаними пляжами, кришталево чистою водою, з мінеральними джерелами, поєднанням гірського та морського кліматів є прекрасною курортною зоною з грязевим і термомінеральним лікуванням. За красою озеро та навколишні його хребти не вичерпують усіх визначних місць Киргизстану.

Крім природних цінностей, Киргизстан багатий на історико-архітектурні пам'ятки, розташовані на Великому шовковому шляху (ВШШ). Археологічний музей «Сулайман-Тоо», башта Бурана, Узгенський архітектурний комплекс, мавзолей Шах-Фазіль, караван-сарай Таш-Рабат, наскельні малюнки урочища Саймали-Таш, гумбез Манаса та інші пам'ятки нікого не залишать байдужими.

У киргизів є давня історія, нерозривно пов'язана з ВШШ. У II ст. до н.е. після подорожі китайського ченця Чжан Цзяна, що пройшов нелегким шляхом через безводні пустелі та гірські хребти Тенір-Тоо і Паміру, Алайське нагір'я, відвідав Ферганську долину Согд, Північний Афганістан і Парфію й описав трансконтинентальну торгову магістраль. Територія Киргизстану стала тим містком, який поєднав Схід із Заходом.

Територією Республіки проходили три гілки стародавнього караванного шляху — паміро-алайський, південний і північний, що пролягали через високогірні перевали Тенір-Тоо і Паміру.

Територія Киргизстану здавна входила в зону розвинутої центральноазійської цивілізації та була основною базою для зупинки на трасах міжнародних торгових сполучень. Завдяки ВШШ відбувалося взаємобагачення культур країн Сходу та

Заходу, що помітно у звичаях та обрядах киргизького народу. Наприклад, Ош — стародавній історичний і культурний центр, — був перевалочною базою та місцем зупинки караванів, які йшли трасою ВШШ. Великий воїн і полководець, засновник імперії Великих Моголів Бабур, що залишив після себе безцінну історичну хроніку «Бабур-Наме», зупинявся в Оші. На священній горі Сулайман-Тоо і понині стоїть його «худжра» — будиночок для роздумів, звідки, як він писав, «відкривається прекрасний вид на Ферганську долину».

Враховуючи гірський характер Республіки, важливим компонентом туристичної пропозиції є гірський, гірськолижний туризм, спелеологія, рафтинг і трекінг, що не вимагає великих капіталовкладень і має значний попит серед іноземців. Основою для розвитку згаданих видів туризму має стати спеціальна територія з обмеженим доступом для відвідування — зона, де будуть розташовані опорні точки для розвитку екстремальних видів туризму.

Ulukbek CHINALIEV,

*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of the Kyrgyz Republic to Ukraine*

MOUNTAINS AS A FACE OF ETERNITY

My experience in extreme tourism started, when I worked as the head of the Kyrgyzstan Diplomatic Mission in Tashkent. Then visa regime was established between our states and mountain climbers from Uzbekistan often applied to the Embassy for visas. I received an opportunity to know and communicate with fans of this sport. Gradually I began collecting information about mountain peaks of the Republic. Frankly speaking, since my school years I was interested in picturesque places of my native land. Together with my schoolmates we organized outings in the relic nut forests in the north of the Republic in Kara-Almi and Arslanbob. As to the mountain peaks and glaciers, I did not know much about them then.

The year 2002 was announced the international year of mountains in Kyrgyzstan. That year the Mountain Summit was held in Bishkek, where the basic document on sustainable mountain development was adopted.

Impressed by this forum and on the insistence of Anatoly Shabanov, the head of the Mountaineering Federation of Uzbekistan, on my next vacation I went to the base camp «Onion Meadow». Later the camp was relocated and now it is in the Achyk Tash area. For me everything was new: equipment, special training, future specific exercises – all of which I learned during my expedition. The base camp was at an altitude of 3800 m. There mountain climbers from many countries were initially trained and adapted before climbing to the peak of Lenin, whose height is 7134 m.

It was there that I met Aleksander Gubayev, one of the most promising climbers in our country, who unfortunately never came back after climbing in 2004 to the summit K-2 (8611 meters above

sea level). He managed to climb it, but the snow storm did not allow him to return to the base camp. The second world highest peak is the highest point of the Central Karakoram ridge and is located on the border of Pakistan–China–India. K-2 is a single mass with steep rocky glacial slopes and thick snow cover.

Aleksander Gubayev was a great person and a professional climber. Ironically, he instructed me that a good climber is alive climber. After many years, I remember my ill-considered and hasty actions to continue my route and pass to the next camp, which was located at an altitude of 4200 meters, where I stayed overnight. The opened panorama was magnificent: the Lenin Peak, snowy silence and majestic glaciers, indestructible and powerful majesty of nature, amazing inclemency and at the same time the beauty.

The atmosphere among climbers is special — stories and advice of the experienced, enthusiasm and hope of novices, here is romance in all its glory. However, climbing, as well as other spheres of human activity is a hard daily work, overcoming obstacles, adaptation to specific mountaineous conditions.

Perceptions were every time new, then during ten years they were repeated in one way or another while staying at different camps at the Lenin Peak, Korzhenev Peak in South Enylchek in Tajikistan, at the foot of the Victory Peak and in the magnificent Khan Tengri. As climbers say, your highest summit is always ahead of you. In this respect I would like to return to the story of my first perceptions, when climbing to the next camp located at an altitude of 5300 meters. My partner had to stay at the camp as he got sick, so I continued my way up without an experienced climber. It was this climbing area, where the largest tragedy in the history of mountaineering occurred. On Friday, July 13, 1990 thousands of tons of snow and ice in seconds killed 43 people. The width of the avalanche was 1,5 km and it wiped out the hut located at an altitude of 5300 meters and killed 23 members of the Leningrad mountaineering team performing tests before climbing in the Himalayas.

Now I realize how adventurous was my idea. Long-term climbing, endless chain of thrill-seekers, high ultraviolet radiation, unprotected skin that quickly covers with third-degree burns. The face, lips, hands are soon covered with blisters from sunburn and no oils and ointments help. Ascent seemed endless, sharp thirst,

sweating and body again requires to replenish the lost moisture. Sticking snow is additional factor making the ascent unbearable.

At an altitude of four thousand meters a person begins to feel the altitude sickness resulting from hypoxia and associated with dysfunction of individual organs and systems, especially cells of the higher central nervous system. Common symptoms of altitude sickness include severe headache, sleep problems, nausea, lack of appetite, lethargy and body ache. The general condition of the body due to the lack of oxygen begins to demand the return to the usual conditions. Only constant motion may alleviate the symptoms, because it enhances the blood flow to the brain. The relative stabilization of physiological parameters starts afterabout 3 weeks of stay in the mountains.

Constant motion requires physical load in the situation, when the body needs to lie down and stand still. Staying in the extremal conditions requires special rules of conduct, of which I learned from my highly experienced trainers Andrei Fedorov, Dmitry Grekov and Rustam Radzhapov later, when they climbed Everest without oxygen masks and accompanied me in the ascent to the 7000 m peaks. These people are wonderful, brave and remarkable, they deserve the highest respect for their human qualities manifested in the most extreme cases, and there were many. One I especially remember, when me and A. Fedorov in 2008 went to the top of Khan-Tengri and were caught by the snow storm, when only 200 meters were left to the top. We were forced to back down and stop for the night in the hut. Necessity to get off the route, when the top is at hand, requires from the climber the same courage as for ascent. Climbing failure often enriches the experience more than the successful ascent. The confrontation between the climber and the surrounding mountains tempers will, strength and endurance. Mountains are a unique area for exploring life.

Storm wind did not stop the whole next day. The Vasyl' Chapaev mountain wall was the most dangerous place of the ascent. Several years ago some climbers from the Czech Republic and Russian died here. Aware of this threat, the climbers arrange overnight before final ascent and about three o'clock a.m. they start to ascent before sunrise, because later the melting of snow may cause avalanches.

In our case because of poor weather conditions we took conscious risk and began ascending in the wrong time to the area with avalanching. It was snowing heavily and our noses were stuck with snow — a very unpleasant feeling. It happened on July 29, 2008.

We were waist-deep in snow — Andrew in the front, then me and a Chinese climber, whom I did not know, was the last. Later in 2011 he accompanied a group of climbers to the Victory Summit and only thanks to his courage he rescued several people from death. His palms and toes were frost-beaten and only due to high professionalism of Kazakh doctors they were saved. Once I asked him over the telephone to compare the situations of 2008 and 2011 years and he said that the latest was much more complicated and tragic.

Often remembering my first experience and exploration of the snow-covered peaks I learned a lesson to never come back again, but life decided otherwise. My third attempt to climb the peak of Lenin in 2008 proved successful. At that time I did not know that the previously mentioned long climb was only child's play. March to the camp located at the Rozdelny Peak at an altitude of 6200 meters was much more complicated and time-consuming than the previous climbs. Moreover, the closer is the peak, the more complicated is every step that seemingly takes all power. Weather was favorable — light snow, moderate wind. Rustam and me climbed at a good pace as he thought, and we planned to be on the top no later than 4 p.m., otherwise we would not come back to the camp before nightfall, and if the storm started, we could never come back.

Seasoned climbers treat a mountain as a living being. They ask it not to get angry and the mountain may choose one of the three patterns — it does not welcome the climbers (I experienced three such cases), it welcomes the climbers and releases them, and it welcomes the climbers but does not let them go.

Rustam brilliantly developed the climbing tactics considering my physical status, moral condition and my age (I was 62 years old then) and we successfully reached the goal. It is difficult to express the feelings — emotions go wild. It is hard to believe that you're standing on top of the mountain, but actually there is a plateau, fog is around and you cannot see well the mountains around. These are, in fact memorable and solemn minutes. Climb is a dialogue between a human and the forces of nature. Silence on the top sharpens the senses and you start thinking, analyzing and comparing. We made a picture of ourselves with the national flag of the Republic on the top. It is hard to breathe and your movements are like in a slow motion picture. It was time to go back. Those who experienced the climb know that descent is no less dangerous and difficult than the ascent. So it was — the return was a torture. The main difficulty was the lack of water, dehydration, loss of physical strength. Nevertheless, we returned with a sense of the achieved purpose, with confidence that we overcame the difficulties thanks to our persistent and skillful actions.

Contrary to the popular belief, the climber does not climb only using the strength of his hands, he lifted with his feet. Beyond the physical balance there is another very important factor — the moral balance. My teachers, the guides, whom I mentioned above, inspired me with love for the mountains and instructed me, «First of all, you climb using your head, and then your feet. Always compare what you plan to do with what you can. Climbing is primarily a matter of intelligence and self-control».

After a few days in the extreme conditions you dream of the rest, wash in the bath with hot water and your colleagues climbers always take care of it. In the mountains you begin to appreciate the simple things that you do not notice in your every day life.

People without any experience in climbing often ask the questions about the sense of this sport and about what we all want to prove to others. «Why do you need it?», — they ask trying to hide a range of feelings from irony to misunderstanding.

I mentioned above about the extraordinary atmosphere of communicating with people and with nature — it is difficult to express in words — it is at the level of senses. You are standing in front of the mountains and they are as the face of eternity with their eternal beauty and severity. It is the sight to behold! This sport develops very good human qualities, such as patience, tenacity, perseverance, teamspirit that are so needed in our daily lives.

I want to address to the youth with its perfectionism, desire to explore everything new and unusual. Youth is a time of discovery. Some people are discovering the sea, others — the desert, and some as me discover the world of mountains. Devotion makes your life meaningful.

I recall a meeting with a wonderful young man Slava Sheiko. We met for the first time on the ascent to the summit Khan Tengri, when he served as a porter and carried a considerable cargo of climbers from Spain. Later in 2011 I met him in the first camp under the Lenin peak. Then we talked in a more relaxed atmosphere. He was from Aksuisk region. His parents in the Soviet period came to the collective farm as young professionals. His father still works and his mother is a pensioner. Over 300 days a year Slava is in the mountains — in winter he works as an instructor and a rescuer at the Karakol ski camp and in summer — as a porter in the climbing camps.

In 2011, we climbed to the bivouac, where I stayed for the night. The task was to adapt before the final climb. Slava climbed to the top. Soon it began to get dark, but he did not return. We were asked about him from the base camp and we could not say anything. We got worried. During the next communication session with the base camp we were told that Slava safely arrived to the camp.

When he returned I asked him how he managed to get to the base camp passing us by. There seemed to be no other way. It turned out that there is always a way if you have skis, boots with climbing iron that may be removed on the way back. He worked his way from the bivouac to the top in just four hours and he needed only half an hour to get to the base camp from the top by using a special technique and skillful skiing on the steep slopes. The second situation was simply unexplainable. In the same season he carried the 56 kg cargo of the customer to the altitude of 5300 meters. He may well be the Guinness Book of Records person among my friends, if there is such a goal. This is the person of extraordinary physical abilities and wonderful human qualities: friendly and modest, thin, short, tanned and weather-beaten face, slightly more than 30 years of age.

Talking about the mountainous landscape of our country in terms of tourism, adventure tourism and eco-tourism opportunities, it is necessary to continue the dialogue started in October and November 2002 in the Bishkek Mountain Summit. It was more than 10 years ago, but the basic documents adopted at the Summit have not yet been practically implemented including in the field of tourism. Meanwhile, mountainous countries such as Nepal, Pakistan, China and many others have made progress in advancing their tourism products. We could learn from this experience, conclude bilateral agreements and design the tourism development concept, make necessary adjustments to the government structure and coordination of this important direction, thus achieving significant progress in development of the country.

Our country has a unique climatic and natural conditions that allows the expeditions on routes on 8,000-meter peaks to stay for the adaptation period.

This year we have discussed this issue at our Embassy with the head of the Mountaineering Federation of Ukraine, Hero of Ukraine Valentyn Symonenko, an avid fan of Kyrgyzstan. After our meeting, more than 20 climbers from Odessa region will arrive in Kyrgyzstan in July, They are intended to ascend the Peak of Lenin. In our conversation V. Symonenko suggested that the Ukrainian team of climbers planning to ascent the Everest should be trained in our mountains.

Especially I would like to mention the rich and diverse nature of Kyrgyzstan – the majestic snow-capped mountain ranges, blooming gardens and vineyards, fir forests, woods of tall blue Tien Shan firs, waterfalls, sea-buckthorn berries and barberry. In the south there are relict walnut-fruit forests of Arslanbob. The landscape of the Susamyrsky Valley is rich with evergreen plants, Koumiss-smelling herds of horses, mountain lakes with commercial fish, grazing sheep of rare breed. There are more than two thousand incredible lakes in the Kyrgyz land, including Ysyk-Kul Lake, which means «warm lake». It never freezes, and sometimes swimming season lasts until November. The water temperature in summer reaches +24°C and in winter to +4°C. Ysyk-Kul with its beautiful sandy beaches, crystal clear water, with mineral springs and a combination of mountain and sea climate is a resort area with mud and spa treatment. Beauty of the lake and the surrounding mountain produce unforgettable impression about Kyrgyzstan nature.

In addition to the natural values Kyrgyzstan is rich in historical and architectural monuments, located on the Great Silk Road area. Archaeological Museum Sulaiman-Too, the Buran Tower, the Uzgen architectural complex, the Mausoleum of Shah-Fazil, caravanserais Tash Rabat, rock paintings of Saymaly Tash site, humbez Manas and other attractions will leave no one untouched.

Kyrgyz people have a long history inseparably connected with the Great Silk Road. In the second century BC, a Chinese monk Chang Jiang traveled a hard way through the waterless desert and mountain ranges of Tenir-Too and Pamir, Alai Plateau, visited Sogdiana Fergana Valley, the northern Afghanistan and Parthia and left a description of the way that became the transcontinental trade line with caravans of silk. Kyrgyzstan became a bridge uniting the East and the West.

Three lines of the ancient caravan route pass the territory of the Republic — Pamir-Alai, south and north running through the highlands of Tenir-Too and the Pamirs.

The territory of Kyrgyzstan since the ancient times was the part of the developed Central Asia civilization and was the main stop area on the routes of the international trade connections. The Great Silk Road contributed to mutual enrichment of cultures of the East and the West, which is manifested in the customs and rituals of the Kyrgyz people. For example, Osh, an ancient and historic cultural center, was a crossing point and place for rest of the caravans passing the Road. Great warrior and military leader, the founder of the Great Mughal Empire Babur, who left behind a priceless historical chronicle Babur-Nama, stayed in Osh. In the sacred Sulaiman-Too mountain there is still his House for Reflections, from which, as he wrote «opens a beautiful view of the Fergana Valley».

Considering the mountainous nature of the Republic, an important component of the tourism package is mountaineering, mountain skiing, caving, rafting and trekking, which does not require large investments and has significant demand among foreigners. A special area with limited access to visitors, an area with anchor points for the development of adventure tourism, will be the basis for the development of the mentioned types of tourism.